

OCENE IN POROČILA O PUBLIKACIJAH IN RAZSTAVAH
REVIEWS AND REPORTS ON THE PUBLICATION AND EXHIBITIONS

Publikacije || Publications

Boris Golec: *Vzpon in zaton Dienerspergov: Štajersko potomstvo Janeza Vajkarda Valvasorja v luči svojih genealoško-biografskih in spominskih zapisov (1278–1908)*

Ptuj: Zgodovinski arhiv Ptuj, 2017, 255 strani

Priznani zgodovinar Boris Golec, zaposlen na Zgodovinskem inštitutu Milka Kosa, redno preseneča in razveseljuje slovensko strokovno skupnost ter drugo zainteresirano javnost z objavo rezultatov raziskovanja nekoliko starejše slovenske zgodovine. Po eni strani njegova dela odpirajo nove poglede ali možnosti zgodovinskih raziskav, po drugi strani pa je njegov slog pisanja tako kvaliteten, razumljiv, berljiv in razburljiv, da lahko njegove knjige in znanstvene prispevke prebira prav vsakdo, tudi tisti, ki jim sicer zgodovina pomeni toliko kot predlanski sneg, njihova bralna kultura pa je po večini omejena na kratkočasno prebiranje tekoče berljivih in napetih ljubezenskih in kriminalnih romanov v času letnih počitnic na kateri izmed številnih jadranskih plaž. Če bi snovalci srednješolskega učnega predmeta Slovenski jezik in književnost ali njegovi neposredni izvajalci profesorji premogli zadostno stopnjo drznosti in kreativnosti, bi nadobudne dijake na poti v odraslost že zdavnaj pospremili tudi s prebiranjem vrhunsko spisanih slovenskih znanstvenih del in ne samo pesniških, proznih in dramskih stvaritev. V tem primeru bi marsikatero izmed Golčevih zgodovinskih del moralo polniti strani slovenskih srednješolskih beril, sam avtor pa bi slehernemu Slovencu moral biti ravno toliko znan in čislán kot Kosovel, Pavček, Jančar, Šalamun in drugi.

Zadnja ali najnovejša Golčeva knjiga z naslovom *Vzpon in zaton Dienerspergov*, ki jo je v letu 2017 izdal in založil Zgodovinski arhiv na Ptuj, ima vse pravkar zapisane lastnosti njegovih del. Gre sicer za razširjeno in posodobljeno verzijo njegovega članka z naslovom *Trpljenje »celjskega Wertherja«, tosvetne skrbi njegovega sina in uvod v zaton njunega rodu /.../*, objavljenega v časopisu *Zgodovina za vse* leta 2011. Zgrajena je okoli rokopa rodbinske kronike štajersko-kranjske plemiške rodbine Dienersperg, ki sta jo v 19. stoletju (s)pisala Franc Ksaver baron Dienersperg (1773–1846) in njegov sin Anton Aleks (1820–1889), avtor knjige pa jo je leta 2008 odkril v Rokopisni zbirki Zgodovinskega arhiva na Ptuj. Rokopis je mogoče razdeliti na dva dela. Začetni zgodovinski del kronike, ki zajema »mitološko« poreklo plemiške rodbine in osnovne biografske podatke o njenih članih na Kranjskem in Štajerskem, je, kot pravi Golec, strnjen v zgoščeno pripoved, ki se ji pozna, da je v največji meri le ubeseditev glavnega rodovnega debla. Ta del je napisal omenjeni Franc Ksaver na osnovi fragmentarno ohranjenih originalnih dokumentov rodbinskega arhiva in na osnovi lastnega fantaziranja in sklepanja, zato se ne gre čuditi kar precejšnjemu številu napačnih in zavajajočih podatkov. Preostali del rokopa predstavljata avtobiografski pripovedi oziroma spomini obeh piscev, ki so spričo redkosti tovrstnih ohranjenih plemiških pričevanj izjemno dragoceni in pomembni. Slednje velja še posebej za tukajšnje plemstvo v 19. stoletju, ki ga slovensko zgodovinopisje še vedno nekako pušča ob strani. Boris Golec je bržkone takoj prepoznal vre-

dnost te rodbinske kronike in se odločil, da jo v pričujoči knjigi v celoti objavi, in to ne v prepisu oziroma v obliki izdaje vira, pač pa v prevodu. S to potezo je zadel v polno. Pa ne zaradi začetnega, zgodovinskega dela kronike, ki je precej suhoparen in bi bil v originalni nemški različici povsem uporaben za tistih nekaj zgodovinarjev, ki se ukvarjajo s tukajšnjim plemstvom in njihovimi zemljiškimi posestmi, pač pa zaradi avtobiografskih pripovedi Franca Ksaverja in Antona Aleksa, ki med drugim na trenutke nudita zelo dragocen vpogled v medsebojne odnose znotraj plemiških družin konec 18. in v 19. stoletju, mladost povprečnega plemiča, njegova hotenja in neizpolnjene sanje, zgrešene poslovne podvige, razočaranja ..., skratka vsakdanje teme, ki še dandanes polnijo strani številnih knjižnih uspešnic, a so nam zaradi manka tovrstnih plemiških avtobiografskih del na Slovenskem še v veliki meri neznanka.

Kot že omenjeno, je knjiga zgrajena okoli rokopisa in temu ustrezno tudi strukturirana. Začetnemu kratkemu orisu vzpona in zatona Dienerspergov, orisanemu predvsem na podlagi podatkov iz knjige Mihe Preinfalka z naslovom *Plemiške rodbine na Slovenskem, 16. stoletje*, izdane leta 2016, ter nekaterih originalnih arhivskih dokumentov, sledi zelo podrobna razprava o avtorstvu knjige, njeni usodi in fizičnih (tehničnih) lastnostih. Preostala tri poglavja pa vsebujejo prevod rokopisa in Golčevo znanstvenokritično interpretacijo malodane vsake posamezne besede. Kot že rečeno, sta oba originalna pisca rokopisa (ne)namerno zagrešila kar nekaj napak, ki pa jih je avtor knjige s pregledom številnih dokumentov v mnogo arhivih in kulturnih ustanovah doma in v tujini razrešil v stilu in maniri znanega detektiva Sherlocka Holmesa. Fragmentarne podatke je na podlagi dolgoletnih izkušenj in izvrstnega poznavanja zgodnjovoveške zgodovine tega prostora z uporabo deduktivne metode sestavil v celoto in poleg popravka napak razrešil še marsikatero neznanko. Občudovanja vreden je vsekakor zelo kredibilno spisan opis karakternih značilnosti posameznih osebnosti (v tem primeru iz rodu Dienerspergov), kar je v slovenskem zgodovinsko pisju dobrodošla in prekopotrebna redkost. Vsi naštet razlogi z vsebino rokopisa vred so avtorja »prisilili« v izdelavo skorajda 600 opomb, ki vsebinsko obsegajo kar nekoliko manj kot polovico knjige. Morda se to komu zdi popolnoma nepotrebno, a ne v Golčevem primeru. Opombe vsebujejo toliko novih, dopolnilnih podatkov in razlag ter so vsebinsko tako kvalitetno spisane, da bi si jih želeli še več – pa čeprav se še tako čudno sliši. Veliko pozornosti je avtor namenil tudi slikovni opremljenosti knjige, verjetno zavedajoč se dejstva, da lahko te v določenih primerih povedo več in bolje kot zapisane besede. Glede na vsebino knjige je njegova izbira ustrezna in na mestu. Nekaj fotografij rokopisa, starejših upodobitev Dienerspergovih posesti in njihovega današnjega izgleda, nagrobnikov članov rodbine, plemiških grbov, rodoslovnih dreves, zemljevida posesti, pisem in portretov številnih članov rodbine, ki jih danes hrani Narodna galerija v Ljubljani.

Knjiga Borisa Golca z naslovom *Vzpon in zaton Dienerspergov: Štajersko potomstvo Janeza Vajkarda Valvasorja v luči svojih genealoško-biografskih in spominskih zapisov (1278–1908)* je izjemno kvalitetno in berljivo zgodovinsko delo, ki mora najti svoje mesto v čisto vsaki ugledni javni in zasebni knjižnici in katere lastnik si ne sme privoščiti, da bi se na njej nabiral prah. Besedno zvezo zgodovinsko delo je v tem primeru treba razumeti v obeh pomenih, torej tako kot delo, ki se nanaša na zgodovino, in tudi delo, ki ima velik in trajen pomen.

Dejan Zadravec